

УДК 342.95

О.І. БЕЗПАЛОВА, канд. юрид. наук, Харківський національний університет внутрішніх справ

КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПО ЛІНІЇ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Ключові слова: класифікація, адміністративні правопорушення, дозвільна система

В нових умовах сьогодення особливої гостроти набуває проблема попередження та боротьби з адміністративним правопорушеннями, які створюють серйозну загрозу для ефективного функціонування усіх органів державної влади, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, громадських об'єднань та самих громадян. Особливу тривогу викликає збільшення кількості адміністративних правопорушень, пов'язаних із застосуванням зброї, вибухових матеріалів, сильнодіючих, отруйних речовин, спеціальних засобів, які через свої небезпечні властивості вилучені або обмежені у цивільному обігу (адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи). Вважаємо, що з метою розробки та якісного виконання заходів, спрямованих на попередження адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи, особливу увагу необхідно приділити теоретичним проблемам, що виникають у зазначеній сфері.

Значний вклад у дослідження поняття та сутності адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи, причин та умов їх вчинення було здійснено Д.М. Бахрахом, Ю.П. Битяком, В.А. Гуменюком, І.Г. Кириченко, Д.В. Осінцевим, С.Д. Подлієєвим, О.В. Харитоновим та ін. Але, незважаючи на значну кількість робіт у цьому напрямку, дослідження в галузі адміністративного права, зокрема щодо визначення класифікації адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи, належним чином не велися. Таким чином, можна висловити думку про

необхідність розгляду саме цієї проблеми, що сприятиме більш ефективній попереджувальній роботі у цьому напрямку.

Мета даної статті полягає в тому, щоб на основі аналізу праць науковців, чинного національного законодавства та практики його застосування визначити та розглянути класифікацію адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи на основі виявлення та аналізу складів зазначених правопорушень, суб'єктів, що їх вчиняють, предметів, що застосовуються під час вчинення зазначених правопорушень. Новизна отриманих результатів полягає у визначенні класифікації адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи за декількома критеріями.

Слід зазначити, що для наукових і практичних цілей створені різні класифікації адміністративних правопорушень, які цілком можливо застосувати і до адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи. Таким чином, з метою розробки класифікації адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи автором було проаналізовано склад зазначених адміністративних правопорушень, та на основі проведеного аналізу визначено критерії, за якими можна проводити класифікацію, в залежності від: органу, який розглядає справу про адміністративне правопорушення; суб'єкта порушення правил дозвільної системи; складу адміністративного правопорушення; форми вини; предмета правопорушення.

Відповідно до першого критерію класифікації адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи розглядаються спеціально уповноваженими на те суб'єктами:

а) адміністративними комісіями при виконавчих органах міських рад у розглядаються справи про такі адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи, що передбачені ст.189 Кодексу України про адміністративні правопорушення [1, ст.218]. Це означає, що адміністративні комісії розглядають справи виключно про порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень;

б) судьями районних, районних у місті, міських або міськрайонних судів розглядаються справи про наступні адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи: стрільба з вогнепальної, металеві чи пневматичної зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку; порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної або пневматичної зброї; порушення громадянами порядку зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної або пневматичної зброї та бойових припасів; ухилення від реалізації вогнепальної, холодної або пневматичної зброї та бойових припасів; порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони; порушення порядку придбання, реєстрації або обліку газових пістолетів, револьверів та патронів до них; порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони; порушення порядку виробництва, придбання, зберігання або продажу електрошоківих засобів та спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами; незаконне придбання або зберігання спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації; порушення порядку виготовлення, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів [1, ст.221].

Необхідно обов'язково підкреслити, що крім зазначених видів правопорушень, судді районних, районних у місті, міських або міськрайонних судів також розглядають справи про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від 16 до 18 років. Отже, слід зазначити, що судді районних, районних у місті, міських або міськрайонних судів зобов'язані розглядати усі адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи, що передбачені ст.189-195 Кодексу, у випадку їх вчинення особами віком від 16 до 18 років;

в) органами внутрішніх справ (міліцією) розглядаються справи про порушення пра-

вил виготовлення, порядку обліку та зберігання печаток та штампів, а також виготовлення, ввезення, реалізації та використання самонабірних печаток; порушення громадянами термінів реєстрації (перереєстрації) вогнепальної, холодної або пневматичної зброї та правил взяття її на облік; порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної або пневматичної зброї та бойових припасів; порушення працівниками підприємств, установ та організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної або пневматичної зброї та бойових припасів;

г) органами, що здійснюють державний пробірний контроль, розглядаються справи про адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи, що передбачені ч.2 ст.189¹ Кодексу (порушення встановленого порядку виробництва, використання та реалізації дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного складу та напівдорогоцінного каміння) [1, ст.244¹].

В залежності від суб'єкта порушення правил дозвільної системи адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи можна класифікувати наступним чином:

а) адміністративні правопорушення із загальним суб'єктом - громадянин:

- порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї (ст.190 Кодексу). У даному випадку суб'єктом адміністративного правопорушення можуть бути громадяни, які не мають відповідного дозволу органів внутрішніх справ на придбання та зберігання зброї, а також громадяни, що одержали дозвіл органу внутрішніх справ на право придбання або зберігання зброї, але здійснили продаж або передали іншим особам, з порушенням встановленого порядку, зброю, якою вони володіли;

- порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст.191 Кодексу). У даному випадку

суб'єктом адміністративного правопорушення може бути тільки громадянин, який має дозвіл органів внутрішніх справ на зберігання відповідної зброї та бойових припасів;

- порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік (ст.192 Кодексу). Суб'єктом даного виду адміністративного правопорушення може бути лише громадянин, у якого на законних підставах в особистому володінні є вогнепальна гладкоствольна мисливська чи холодна зброя, а також пневматична зброя калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду;

- ухиляння від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст.193 Кодексу). Суб'єктом цього адміністративного правопорушення може бути лише громадянин, якому спочатку було видано дозвіл на зберігання і носіння зброї та боєприпасів, а потім анульовано його за відповідних обставин;

- порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони (ст.195¹ Кодексу). У даному випадку суб'єкт адміністративного правопорушення спеціальними ознаками не наділений, тобто це може бути будь-яка фізична, осудна особа, яка на момент вчинення правопорушення досягла 16-ти річного віку [2];

- порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них (ст.195¹ Кодексу). У даному випадку суб'єктом правопорушення може бути тільки громадянин, який має на законних підставах дозвіл органів внутрішніх справ на зберігання відповідної зброї (газових пістолетів і револьверів) та патронів до них;

- порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони (ст.195³ Кодексу). Суб'єкт даного адміністративного правопорушення загальний, тобто будь-яка фізична, осудна особа, яка на момент вчинення правопорушення досягла 16-ти річного віку [3];

- незаконне придбання або зберігання

спеціальних технічних засобів для знаття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації (ст.195⁵ Кодексу). Суб'єктом даного адміністративного правопорушення може бути будь-яка фізична, осудна особа, яка на момент вчинення правопорушення досягла 16-ти річного віку;

- порушення порядку виготовлення, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів (ст.195⁶ Кодексу). Суб'єктом даного адміністративного правопорушення може бути громадянин, який порушує встановлений порядок [4];

б) адміністративні правопорушення із спеціальним суб'єктом, тобто вчинені посадовою особою через дію по службі:

- порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень (ст.189 Кодексу). У даному випадку суб'єктом правопорушення є посадова особа, яка за своїм службовим станом має право та повинна вирішувати питання про відкриття штемпельно-граверних майстерень, а також несе відповідальність за їх функціонування;

- порушення правил виготовлення та порядку обліку та зберігання печаток та штампів, а також виготовлення, ввезення, реалізації та використання самонабірних печаток (ст.189² Кодексу). У даному випадку спеціальним суб'єктом є посадові особи підприємств, установ та організацій, які несуть відповідальність за функціонування штемпельно-граверних майстерень, та громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності;

- порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст.194 Кодексу). Суб'єктом даного правопорушення може бути особа, яка безпосередньо працює в торговельному підприємстві чи організації, яке, в свою чергу, має дозвіл, виданий органом внутрішніх справ, на реалізацію зброї та боєприпасів до неї. Це, як правило, продавці або інші працівники, які можуть виконувати їх функції;

- порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або

перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст.195 Кодексу). Суб'єктом цього адміністративного правопорушення може бути будь-який працівник підприємства, установи чи організації, який виконує обов'язки, пов'язані із використанням зброї;

- незаконне придбання або зберігання спеціальних технічних засобів для знаття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації (ст.195⁵ Кодексу). Суб'єктом даного правопорушення може бути посадова особа, установи чи організації, яка виконує зазначені дії;

- порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошоккових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами (ст.195⁴ Кодексу). Суб'єктом правопорушення може бути працівник підприємства, організації чи установи [3];

- порушення порядку виготовлення, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів (ст.195⁶ Кодексу). Суб'єктом даного адміністративного правопорушення може бути будь-який працівник підприємства, установи чи організації, який виконує обов'язки, пов'язані із виготовленням, зберіганням, перевезенням, торгівлею та використанням піротехнічних засобів (в окремих випадках суб'єктом даного правопорушення може бути і фізична особа) [4].

В залежності від складу адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи можна розподілити на:

а) формальні, тобто в результаті їх вчинення рідко наступають шкідливі наслідки матеріального характеру (до адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи з формальним складом можна віднести більшість таких порушень, але, якщо порушення призвело до настання шкідливих матеріальних наслідків, у такому випадку вони будуть відноситися до порушень з матеріальним складом);

б) матеріальні, тобто в результаті їх вчинення наступають шкідливі наслідки матеріального характеру (наприклад, реальну май-

нову шкоду може бути заподіяно при стрільбі з вогнепальної або холодної металеві зброї або пневматичної зброї в населених пунктах; порушенні порядку зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів).

В залежності від форми вини адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи бувають: умисні та необережні. Як правило, вчиненими з необережності вважаються наступні адміністративні правопорушення: порушення правил зберігання, носіння, перевезення зброї та бойових припасів, яке вчиняється, зазвичай, внаслідок незнання встановленого порядку або байдужого, недбалого ставлення до додержання його вимог; порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) зброї або правил постановки її на облік допускається, як правило, як результат недбалого, легковажного ставлення володільця зброї до додержання встановленого порядку її придбання та обов'язкового обліку.

В залежності від предмета адміністративні правопорушення по лінії дозвільної системи можна класифікувати наступним чином: адміністративні правопорушення, предметом яких постає вогнепальна, холодна чи пневматична зброя; адміністративні правопорушення, предметом яких постають спеціальна засоби самооборони; адміністративні правопорушення, предметом яких постають печатки, штампи, самонабірні печатки; адміністративні правопорушення, предметом яких постають електрошоккові засоби та спеціальні засоби, що застосовуються правоохоронними органами; адміністративні правопорушення, предметом яких постають спеціальна технічні засоби для знаття інформації з каналів зв'язку, інші засоби негласного отримання інформації; адміністративні правопорушення, предметом яких постають піротехнічні засоби.

Таким чином, в результаті наданої класифікації адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи можна зробити висновки про відсутність єдиного критерію класифікації адміністративних правопорушень у зазначеній сфері, що обумовлено їх

різноманітністю.

На нашу думку, визначення класифікації адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи має велике теоретичне та практичне значення. По-перше, воно сприяє виявленню найбільш істотних ознак зазначених протиправних діянь, їх розмежуванню та встановленню справедливих санкцій за їх вчинення; по-друге, допомагає відповідним органам правильно кваліфікувати правопорушення та обирати відповідні заходи впливу; по-третє, може призвести до визначення причин та умов вчинення адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи взагалі, що веде до застосування адекватних заходів їх профілактики; по-четверте, дозволяє правильно зрозуміти закон, допомагає навчання юристів та правовому вихованню громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7.12.1984 р. // ВВР

УРСР. –1984. –Додаток до № 52. –Ст.1122 (з наступними змінами та доповненнями).

2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України та Державного митного комітету України «Положення про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії» від 19.10.1993 р., № 650/272.

3. Наказ МВС України «Положення про порядок придбання, видачі, обліку, зберігання та застосування вогнепальної зброї, боеприпасів до неї, спеціальних засобів індивідуального захисту працівниками судів і правоохоронних органів, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 24.07.1996 р., № 523.

4. Наказ МВС України та Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва «Про затвердження ліцензійних умов провадження господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, торгівлею піротехнічними засобами» від 29.11.2005 р.

Безпалова О.І. Класифікація адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи // Форум права. -2007. -№ 1. –С.14-18 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-1/07boilds.pdf>

Обґрунтовано доцільність здійснення класифікації адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи. Визначено критерії, за якими можна провести класифікацію. Доведено, що здійснення такої класифікації сприятиме більш якісній розробці заходів, спрямованих на попередження адміністративних правопорушень по лінії дозвільної системи.

Беспалова О.И. Классификация административных правонарушений по линии разрешительной системы

Обоснована целесообразность проведения классификации административных правонарушений по линии разрешительной системы. Определены критерии, по которым можно провести классификацию. Доказано, что проведение такой классификации будет способствовать более качественной разработке мероприятий, направленных на предупреждение административных правонарушений по линии разрешительной системы.

Bespalova O.I. Classification of administrative offences by allowing system

The expediency of conducting the classification of administrative offenses on the line of permissive system has been substantiated. Criteria, which are possible to conduct the classification, have been determined. It has been proven that conducting of this classification will contribute to the more qualitative development of measures, directed at the warning of administrative offenses on the line of permissive system.